

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNÁ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: českého jazyka a literatury

Studijní program: Bakalářský

Studijní obor: Filologie (český jazyk a literatura)

**JAZYKOVÁ KULTURA MODERÁTORŮ PUBLICISTICKÝCH PROGRAMŮ V
ROZHLASOVÉM VYSÍLÁNÍ**

**LANGUAGE CULTURE OF RADIO HOSTS IN BROADCASTING ON
PUBLICITY PROGRAMS**

Bakalářská práce: 09-FP-K L-B-45

Autor:

Podpis:

Jitka Votrubcová

.....

Vedoucí práce: PhDr. Alex Röhrich, PhD.

Konzultant:

Počet

stran	graf	obrázk	tabulek	pramen	příloh
58	0	0	0	32	0

V Liberci dne: 29. 4. 2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNÁ - HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra českého jazyka a literatury
ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Jitka Votrubcová
adresa: Vesec 12, Mírová pod Kozákovem 512 54
studijní obor (kombinace): Filologie - český jazyk a literatura
Název BP: **Jazyková kultura moderátorů publicistických pořadů v rozhlasovém vysílání**
Název BP v angličtině: **Language culture of radio hosts in broadcasting on publicity programs**
Vedoucí práce: PhDr. Röhrich Alex, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: Duben 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Disku FAKULTY PŘÍRODOVĚDNÉ - HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÉ TU v Liberci.

V Liberci dne 29. dubna 2011

Disk

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): _____

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP:	JAZYKOVÁ KULTURA MODERÁTOR PUBLICISTICKÝCH PO AD V ROZHLASOVÉM VYSÍLÁNÍ
Vedoucí práce:	PhDr. Röhrich Alex, Ph.D.
Cíl:	Charakterizovat pojmy - jazyková správnost, spisovnost, nespisovnost a kultivovanost v projevech moderátor , poukázat na jejich používání v praxi
Požadavky:	Prostudovat p íslu-nou odbornou literaturu a na základ analýzy formulovat vlastní záv ry
Metody:	Analýza zvukového materiálu, analýza literatury, komparace po ad (analýzy zvukového materiálu)
Literatura:	<p>OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J.: Praktická encyklopedie flurnalistiky. 3.vyd. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-266-7</p> <p>BURTON, G.; JIRÁK, J.: Úvod do studia médií. 1.vyd. Barrister & Principal, Brno 2001. ISBN 80-85947-67-6</p> <p>MCLUHAN, M.: Jak rozum t médiím. 1.vyd. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0296-2</p> <p>JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B.: Média a spole nost. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4</p> <p>P íru ní mluvnice e-tiny. 2.vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5</p> <p>KRAUS, J.: Rétorika a e ová kultura. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0898-7</p> <p>ALLHOFF, W.: Rétorika a komunikace. 1.vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2283-2</p> <p>KRAUS, J.: Jazyk v prom nách komunika ních médií. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3</p> <p>NEBESKÁ, I.: Jazyk, norma, spisovnost. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-144-7</p> <p>Kultura eského jazyka. 1.vyd. Liberec: Severo eské nakladatelství, 1969.</p> <p>HAVRÁNEK, B.: Spisovná e-tina a jazyková kultura 1993. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. ISBN 80-85899-02-7</p> <p>BUCHTOVÁ, B.: Rétorika. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-0868-X</p>

estné prohlá-ení

Název práce: JAZYKOVÁ KULTURA MODERÁTOR
PUBLICISTICKÝCH PO AD V ROZHLASOVÉM
VYSÍLÁNÍ

Jméno a p íjmení JITKA VOTRUBCOVÁ
autora:

Osobní íslo: P07000209

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon
. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o
změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména
§ 60 – dílo.

Prohláším, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně
mým autorským dílem.

Berou na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých
autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Ufili-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si v domně
povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo
ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, ať do
jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na
základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohláším, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi
mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a
uvedla jsem všechny systémem pořádkované informace pravdivě.

V Liberci dne: 29. 04. 2011

Jitka Votrubcová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu své bakalářské práce PhDr. Alexu Röhrichovi, Ph.D., za pomoc a podporu, kterou mi v průběhu, jakožto i za cenné rady, které jsem od něj obdržela.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá jazykovou kulturou v projevech moderátor publicistických pořadů. Definovali jsme zde pojmy související se stratifikací národního jazyka, médií a publicistikou. V praktické části jsme analyzovali získaný zvukový materiál, a to z hlediska fonetického, lexikálního, morfologického a syntaktického. Poté jsme se zabývali odchylkami od spisovného jazyka a četností výskytu těchto odchylek.

Klíčová slova: jazyková kultura, spisovnost, nespisovnost, kultivovanost, média, publicistika

Summary

My dissertation is concerned with language culture in the moderator's expressions of the political shows. We defined terms that are coherent with the stratification of vernacular, medias and journalism. There is analysed an audio material in the practical part of the dissertation, namely in light of phonetic, lexical, morphologic and syntactic. We were concerned with swings from standard language and frequency of appearance of these swings.

Key words: language culture, standard language, ungrammatical language, cultivation, media, journalism

Annotation

Die Bakalararbeit beschäftigt sich mit der Sprachkultur in den Ausdrücken der Publizistischer Sendungsmoderatoren. Wir haben hier die mit der Stratifikation der Volkssprache, der Medien und Publizistik zusammenhängenden Begriffe definiert. In dem praktischen Teil haben wir das gewonnene Tonmaterial analysiert, und es aus dem phonetischen, lexikalischen, morphologischen und syntaktischen Standpunkt. Vor allem haben wir uns mit den Abweichungen von der Hochsprache und deren Häufigkeitsauftreten beschäftigt.

Kennworte: sprachkultur, hochsprache, umgangssprache, kultiviertheit, medien, publizistik

1	ÚVOD.....	10
2	Spisovná e-tina.....	11
2.1	Spisovnost.....	11
2.2	Kritéria spisovnosti	13
2.3	Norma.....	13
2.4	Kodifikace.....	15
2.5	Úzus.....	16
3	Nespisovná e-tina.....	18
3.1	Obecná e-tina	18
3.2	Slang	19
3.3	Profesní mluva	19
3.4	Argot.....	20
4	Hovorová e-tina.....	21
5	Jazyková kultura	22
5.1	Kultura mluvených projev	22
5.2	Ve ejné mluvené projevy.....	22
5.3	Kultivovanost.....	24
6	Média.....	25
6.1	Rozhlas	25
6.2	Duální systém.....	27
6.3	Ve ejnoprávní média	27
6.4	Soukromá média	28
7	Publicistické po ady ó Dvacet minut Radioflurnálu, Impulsy Václava Moravce	29
7.1	Mluvená publicistika	29

7.2	Interview	30
7.3	Impulsy Václava Moravce	30
7.4	Dvacet minut Radioflurnálu	31
8	Moderáto i diskusních po ad	33
8.1	Helena TM llová	33
8.2	Martin Veselovský	33
8.3	Václav Moravec	34
9	Analýza jazykového projevu moderátorky Heleny TM llové	35
9.1	Zvuková rovina	35
9.1.1	Zkracování samohlásek	35
9.1.2	Prodluřování samohlásek	36
9.1.3	Implicitní výslovnost souhlásek	36
9.1.4	Výslovnost souhlásky <i>j</i> ve tvarech pomocného slovesa <i>být</i> a v jiných spojeních	37
9.1.5	Zám na souhlásky <i>h</i> za souhlásku <i>d</i>	37
9.1.6	Hezita ní zvuky	38
9.2	Lexikální rovina	38
9.2.1	Oslovování	39
9.2.2	Expresivní výrazy	39
9.2.3	Cizí slova	40
9.2.4	Univerbizovaná slova	40
9.2.5	Zkracování slov, zkratky	41
9.2.6	Výpl ková slova	41
9.3	Morfologická rovina	42
9.4	Syntaktická rovina	42

9.4.1	Elipsa	43
9.4.2	Apoziopeze	43
9.4.3	Opakování výraz	43
9.4.4	Vsuvky.....	44
9.5	Shrnutí	44
10	Analýza mluveného projevu moderátora Martina Veselovského	46
10.1	Zvuková rovina	46
10.2	Lexikální rovina	47
10.3	Morfologická rovina.....	48
10.4	Syntaktická rovina.....	48
10.5	Shrnutí	50
11	Analýza mluveného projevu moderátora Václava Moravce	51
11.1	Zvuková rovina	51
11.2	Lexikální rovina	51
11.3	Morfologická rovina.....	52
11.4	Syntaktická rovina.....	52
11.5	Shrnutí	53
12	Záv r	54
13	Seznam použité literatury.....	56

1 ÚVOD

V poslední době si stále ast ji m fleme pov-ímnout pronikání prvk nespisovné e-tiny do e-tiny spisovné, a to nejen v soukromé komunikaci, ale i v té veřejné. Je d leflité zd raznit, že média, především tisk, rozhlas a televize se nemalou mrou podílejí na formování naší osobnosti, jelikož ovlivují naše názory, postoje, hodnoty a jazykové vyjad ování. Považujeme tedy za nutné, aby prostředky veřejné komunikace zaru ovaly po všech stránkách kultivované a hlavn spisovné vyjad ování. Abychom zjistili, jaká jazyková situace panuje doopravdy na sou asné mediální scén , konkrétn v jednom typu médií, vybrali jsme si ke zpracování téma šJazyková kultura moderátor publicistických po ad v rozhlasovém vysílání.š

Bakalá ská práce je rozd lena do dvou ástí. V první, teoretické, se budeme zabývat stratifikací eského národního jazyka. Definována zde bude spisovná e-tina a pojmy s ní spojené, tedy norma, kodifikace a úzus. Dále vymezíme pojmy spojené s e-tinou nespisovnou ó obecnou e-tinu, profesní mluvu, slang a argot. Okrajov se dotkneme medií ó jejich historií, len ním a sou asným postavením. Nakonec se budeme v novat i publicistice a publicistickým po ad m.

V praktické ásti se zam íme na analýzu zvukového materiálu publicistických po ad Dvacet minut Radioflurnálu a Impulsy Václava Moravce moderátor Heleny Tmlcové, Martina Veselovského a Václava Moravce. Zvukový materiál, který podrobíme analýze, jsme získali z internetových stránek rádia Impuls a eský rozhlas. Hlavním úkolem bude zjistit, zda moderáto i uřívají ve svých promluvách spisovnou e-tinu, a do jaké míry do t chto promluv pronikají prvky e-tiny nespisovné. Analyzovat budeme ty i roviny jazyka, konkrétn tedy zvukovou, lexikální, syntaktickou a morfologickou.

2 Spisovná e-tina

Spisovnou e-tinou rozumíme kodifikovaný útvar českého národního jazyka, který plní národní a společensky reprezentativní funkci.¹ Užívá se převážně v oficiální komunikaci psané a v médiích, zpravidla těch ve veřejných. Jak uvádí Encyklopedický slovník e-tiny, neměly bychom považovat spisovnou e-tinu za jednotnou, a to z důvodů její stylové, funkční a regionální stratifikace. Prostředky spisovného jazyka dělíme na neutrální, vhodné pro jakýkoli typ textu, na knižní, které se nacházejí nejčastěji v odborných a uměleckých textech, například v slavnostních a oficiálních veřejných projevech. Dále na prostředky hovorové, jež se uplatňují převážně v mluvené podobě spisovné e-tiny, a na expresivní, používané v projevech citových a výrazových.

Pokud budeme charakterizovat spisovnou e-tinu jako jediný kodifikovaný útvar národního jazyka, je nutné připomenout tyto základní pojmy, které s ní neodmyslitelně souvisí. Jedná se o normu, kodifikaci a úzus, které jsou definovány níže.

2.1 Spisovnost

Spisovnost, stejně jako pojem teorie jazykové kultury, kterou vypracoval Pražský lingvistický kroužek, není dodnes konsensuálně a jasně definována. Dosud tedy není dostatečně jasné, na základě jakých vlastností bychom měli považovat jazykové prostředky za spisovné, kdežto jaké užívat.

Iva Nebeská v knize *Jazyk, norma, spisovnost* uvádí některé předpoklady a otevírá, z kterých vycházela klasická teorie spisovného jazyka. V rámci jazyka národního je spisovný jazyk subsystém relativně autonomní a v důsledku tohoto Havránkova tvrzení je možné hraničit mezi prostředky spisovnými a nespisovnými chápat jako poměrně zřetelnou, avšak ne jako ostrou. Opozice spisovnost a nespisovnost se tedy stala vztahem centrálním. Jako další předpoklad uvádí, že

¹ *Slovník nespisovné e-tiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3. dopl. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. s. 10. ISBN 978-80-7345-198-1

spisovný jazyk, jelikož má –ir–í funkční spektrum, může plnit i takové funkce, které nespisovný jazyk naopak plnit nemůže. Z toho vyplývá, že spisovný jazyk jako takový je v zásadě funkčně úplný, a to nejenom plně funkční jako systém, ale je schopen plnit i všechny komunikační funkce vzdělaného mluvčího. Velká část české společnosti chápe spisovný jazyk jako určitou kulturní hodnotu a má k němu vytvořený pozitivní vztah. Spisovné vyjádření proto považuje za závazné a prestižní vzorové. I přes tohle všechno není spisovná řečtina jazykem neoficiální komunikace. Nebeská dále uvádí, že spisovná norma se postupem času v povdomí českých mluvčích upevní. Z úzku tedy vzdělaných mluvčích postupně ustoupí nespisovné prostředí a v jejich každodenní komunikaci se za ne z velké části užívat jazyk spisovný.² K uvedeným a ještě mnoha dalším předpokladům směřovala práce zmíněného Pražského lingvistického kroužku. U jednotlivých tezí teorie spisovného jazyka nemůžeme úplně vždy zcela jasně rozlišit, kdy jde o požadavek a kdy pouze o očekávání autora.

Petr Sgall v 60. letech 20. století svým článkem uvedeným na stránkách časopisu *Slovo a slovesnost* rozpoutal diskuzi o vztahu mezi řečtinou spisovnou a obecnou. Spisovnou normu považuje za špičkově úzký základ pro kodifikaci a navrhuje, aby kodifikace ve vyšší míře přihlížela k celonárodním rozdílným jevům řečtiny obecné.³ Tento jeho názor ovšem odmítali přední řeční lingvisté, jako například Bohuslav Havránek, Jaromír Běliš nebo Alois Jedlička, a jeho stanovisko tedy nebylo přijato. Ani v dnešní době v českém prostředí není pojem spisovnost samozřejmý, a proto je jeho vymezení a stanovení kritérií spisovnosti více než nutné.⁴ S tímto názorem se ztotožňuje i Václav Cvrček, když ve svém článku *Spisovnost a její zdroje* uvádí, že špičkově jednoznačných kritérií určení spisovnosti je o to naléhavější, uvidíme-li si, jak velká míra, s jakou si TJK

² NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 91-92. ISBN 80-7184-144-7

³ Tamtéž, s. 93.

⁴ Tamtéž, s. 93.

osobuje právo do jazykové praxe zasahovat, a jaký vliv u běžných mluvčích má souasná preskriptivní kodifikace spolu se školní výchovou.⁵

2.2 Kritéria spisovnosti

Škodaova hierarchie objektivně zvolených kritérií pro hodnocení spisovného jazyka, která se používá jako hierarchie kodifikačních kritérií, zahrnuje na prvním místě foremnost, poté adekvátnost k funkcím a nakonec systémovost.⁶ Iva Nebeská uvádí ve své knize *Jazyk, norma, spisovnost*, že tzv. kritérium systémové je považováno za samozřejmé a je dáno systémovým pojetím jazyka, kdy se v jazykovém systému definuje a vymezí vztahy jazykového prostředku vůči ostatním. Oldřich Uhlíř na základě unifikační tendence ve spisovném jazyce řadí mezi kritéria spisovnosti také tzv. regionální přijatelnost. Považuje za nesprávné prohlásit za spisovné ty prostředky, které nejsou rozdílné a užívány celonárodně. Dalším důležitým kritériem spisovnosti je i přístup a záměr individuálního mluvčího mluvit spisovně. Jelikož se vychází ze skutečnosti, že spisovná řečtina nemá rodilé mluvčí, kteří by se jí učili spontánně, není její užívání téměř nikde plně automatizováno. To se projevuje zvýšenou sebekontrolou a v domou snahou o spisovný projev nebo v některých komunikačních situacích záměrnou snahou o spisovný jazyk. Za poslední hlavní kritérium spisovnosti můžeme považovat kultivovanost jazykového projevu, která je definována níže.⁷

2.3 Norma

Do českého jazykového prostředí se termín norma dostal prostřednictvím prací německého lingvisty Herrmana Paula. ŠPaul vycházel z pojmu obecné

⁵ CVR EK, Václav. Spisovnost a její zdroje. *Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka*. 2006, ro. 67, . 1, s. 47 ISSN 0037-7031

⁶ Tamtéž, s.47.

⁷ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 94-95. ISBN 80-7184-144-7

neboli společenské, tj. obecně užívané ve velké oblasti. Tato je abstrakcí, ideální normou, stanovící, jak se má mluvit. Obecná se podle Paula podobá zákoníku nebo ústřední věty, ale její pravidla nemusí být sepsána (kodifikována). Jsou určována obyčejem, ale ne všech lidí, jen malého okruhu spisovatelů⁸

Podle Ivy Nebeské patří pojem norma do pojmoslovné soustavy Pražské školy, která propracovávala a vymezovala vztahy mezi základními lingvistickými pojmy: jazyk, jazykový systém, jazyková struktura, funkce, norma, úzus, kodifikace.⁹ Vymezením jazykové normy chápeme vymezení podmínky normy, vlastností (rys, atribut) normy a vztahu k dalším pojmům.¹⁰ Všechny tyto uvedené aspekty spolu souvisí. Pro pojetí jazykové normy zastávané zmíněnou Pražskou lingvistickou školou je zásadní článek Bohuslava Havránka *Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura*, který byl uveřejněn v roce 1932 ve sborníku *Spisovná věta a jazyková kultura*. Pojem norma je zde poprvé jasně definován jako soubor jazykových prostředků, které jsou jazykovým společenstvím pravidelně užívány a považovány za závazné. Také jsou zde vymezeny vztahy mezi normou a územím, normou a kodifikací a normou a jazykem. Dále jsou tu stanoveny požadavky kladené na normu spisovného jazyka a charakterizovány tendence působící v vývoji normy.¹¹

Na které dílčí aspekty Havránkovy definice, je jazyková norma je soubor jazykových prostředků gramatických i lexikálních (strukturálních i mimostrukturálních), pravidelně užívaných,¹² byly postupem času rozpracovány a upřesňovány. A. Stich (1974) tedy už definuje jazykovou normu o něco podrobněji: „Norma je soubor všeobecně uznaných, kolektivně přijatých a respektovaných konkrétních jazykových prostředků (slovoforem, lexikálních jednotek), abstraktních schémat (např. syntaktických struktur) a principů, podle nichž jsou elementy jazykového systému navzájem spjaty (např. pravidel pro

⁸ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 13. ISBN 80-7184-144-7

⁹ Tamtéž, s. 14.

¹⁰ Tamtéž, s. 14.

¹¹ Tamtéž, s. 14.

¹² HALLER, Jiří. *Spisovná věta a jazyková kultura II. Naše věta*, 1933, ročník 17, číslo 3, s. 11.

tvoření slov odvozováním, pravidel pro morfologické zařazení nových lexikálních prostředků, včetně slovpějatých aj.). M. Jelínek definuje normu spisovného jazyka s důrazem na jeho podstatné rysy jako šjazykový systém jednotný pro celou národní pospolitost v daném časovém úseku, uzpůsobený pro různé komunikační funkce a vybavený funkcí národně reprezentativní, z čehož vyplývá pro všechny příslušníky daného národa povinnost zachovávat jeho jednotu (Jelínek 1974/1975).¹³

Normane své práci se budu přiklánět nejspíše k definici normy, jakou uvádí Chaloupek ve *Stylistice češtiny* s tím, že je to, šjak soubor závazně užívaných jazykových prostředků, tak i zákonitostí projevujících se v daném jazykovém útvaru. Je to soustava norem dílčích: pravopisných, výslovnostních, mluvnických, slovotvorných, lexikálních a slovosledných.¹⁴

2.4 Kodifikace

ŠP edm tem kodifikace je zaznamenání soudobých noremních prostředků, nikoli však jakékoli zaznamenání, ale výsledek odborného zpracování jazykovdc, který má formu autoritativních příruček.¹⁵ Zjednodušeně eno je kodifikace zaznamenání a uzákonění existujících normy spisovného jazyka ve slovnících, mluvnicích, pravopisných a výslovnostních pravidlech nebo jiných kodifikačních příručkách. ŠZa dlefitý, ne-li nejdlefit jí předpoklad kodifikace se v teorii Pražské školy považuje poznání soudobé normy. Jak již bylo výše poznamenáno, kodifikovány nejsou všechny noremní prostředky (tj. prostředky pravidelně užívané a považované za závazné), ale pouze prostředky spisovné. Kodifikována je tedy pouze norma spisovná.¹⁶

¹³ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 1996. s. 45. ISBN 80-7184-144-7

¹⁴ Tamtéž, s. 44.

¹⁵ Tamtéž, s. 37.

¹⁶ Tamtéž, s. 37.

Iva Nebeská ve své publikaci uvádí, že klíčové rysy kodifikace se považují zejména explicitnost, závaznost a funkčnost.¹⁷ Podle autorky explicitnost odlišuje kodifikaci od normy a je považována za specifický rys teorie Pražské školy. Závaznost neboli míra závaznosti kodifikace se v pražské teorii spisovného jazyka chápe jako správnost a kodifikační příručky, ke kterým se mluvčí obrací, jsou chápány a uznávány jako autorita. Funkčnost kodifikace vyplývá ze vztahu mezi normou a kodifikací. Je velice důležité, aby kodifikace vystihovala soudobou normu, která se neustále vyvíjí, a aby tuto vyvíjející se normu respektovala a zaznamenávala. Kodifikování spisovné normy přispívá k její stabilizaci a zároveň umožňuje široké veřejnosti, aby si tuto normu osvojila. Jak je ovšem zřejmě z výše uvedených formulací, je funkčnost mnohdy spíše cílovým rysem kodifikace, kterého se současní lingvisté snaží dosáhnout.¹⁸

2.5 Úzus

Úzus je soubor jazykových prostředků, které jsou v dané podobě užívány daným jazykovým společenstvím. Začínáme sem i prostředky nesystémové, tedy takové, s kterými lingvisté nemusí souhlasit, nýbrž respektují je, jelikož jsou přijaty jazykovým společenstvím. Předmětem úzu jsou takové jazykové prostředky, které jsou pravidelně užívány. Z toho vyplývá jejich bezpříznakovost (pro mluvčího jsou obvyklé, samozřejmě a užívá je pravidelně) a společenská povaha úzu. Dalšími rysy úzu jsou implicitnost a interiorizace. Tyto rysy jsou společné pro normu i úzus. V normě není nic, co by nebylo obsaženo v úzu.¹⁹ Úzus tedy neodmyslitelně souvisí s pojmem jazyková norma, jelikož se o něj opírá. Jejich vztah je velmi úzký. B. Havránek tento vztah explicitně vymezuje: širší úzus rozhoduje o normě lidového jazyka, o pravidelném souboru jeho

¹⁷ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 37. ISBN 80-7184-144-7

¹⁸ Tamtéž, s. 37.

¹⁹ Tamtéž, s. 27.

prostředk ; totéž platí o spisovném jazyce do té míry, fle do normy spisovného jazyka náleží ovšem to, co je v soudobém úzu spisovném²⁰

²⁰ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 35. ISBN 80-7184-144-7

3 Nespisovná e-tina

Do nespisovné e-tiny patří teritoriálně omezený nespisovný jazykový útvar, který nazýváme dialekt a tzv. nadnárodní neboli interdialekt, z něhož nejde ležet jím a nejvýznamnějším jím je obecná e-tina. Dále to tohoto typu e-tiny přidáme speciální vrstvy jazyka, jež jsou těmi jeho nedílnou součástí. Jedná se o slang, profesní mluvu a argot.²¹

3.1 Obecná e-tina

Obecná e-tina, neboli šdruhy standardů (stojící vedle prvního standardu - spisovné e-tiny), je oproti ostatním interdialektům unikátní v tom, že funguje jako reprezentant živé mluvené e i každodenního života nejen v moderním dramatickém umění, literárních dialozích, ale i v krásné literatuře (v pásmu postav i pásmu autorském).²² Obecná e-tina, jak píše Jiří Hronek ve stejnojmenné knize, šje jazykový útvar, kterého v tina příslušník národa uflívá v běžném každodenním hovoru (někdy s určitým přiblížením ke spisovné e-tině, jindy zase k národní).²³ Na rozdíl od e-tiny spisovné, tento jazykový útvar vznikl a rozšířil se bez přímých zásahů lingvistů po celém území východní a západní Moravy. Mluví v běžném hovoru uflívají obecné e-tiny zcela samozřejmě - šuflívají ji tedy jako základní, primární soubor vyjadřovacích prostředků (i proto se někdy mluví o její štendenci k celonárodnosti).²⁴ Tyto obecné prostředky přispívají k utváření jazykového projevu jako šživ mluveného, nevěcného, neoficiálního a osobního.

²¹ *Slovník nespisovné e-tiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a přehled slov*. 3. dopl. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. s.10. ISBN 978-80-7345-198-1

²² ECHOVÁ, Marie a kol. *Současná česká stylistika*. 1.vyd. Praha: ISV, 2003. s. 54. ISBN 80-86642-00-3

²³ HRONEK, Jiří. *Obecná e-tina*. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1972. s. 5.

²⁴ Václav Cvrtek a kolektiv autorů. *Mluvnice současné e-tiny: jak se mluví a píše*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2010. s. 24. ISBN 978-80-246-1743-5

3.2 Slang

Slang je osobitá součást národního jazyka, která se uhlívá v polooficiální a neoficiální komunikaci lidí spojených s určitým pracovním nebo zájmovým prostředím. V uhlím smyslu je ovšem potěba slang chápat pouze jako mluvu lidí, které spojuje stejný zájem (koníček), a to z důvodu toho, že na rozdíl od profesní mluvy nemá potřebu vytvářet nové, speciální pojmy. Naopak vychází z potěby šexpresivního překódování již známých pojmů a jevů, jejich hodnocení a přehodnocení.²⁵ Za hlavní princip slangu je považován pojmenovací postup na základě podobnosti, zkracování slov nebo redukování víceslovných pojmů na jeden. Slangová vyjádření někdy vznikají i jako synonyma k vyjadřováním běžným, úředním nebo nociónálním. Charakter slang je velmi dynamický, rychle se mění a podle místa vzniku i výrazně liší. Výjimkou je tzv. myslivecká mluva, která je územně rozšířená, stabilizovaná a v mysliveckém prostředí závazná.²⁶

3.3 Profesní mluva

Profesní mluva náleží k jazykům v určitých pracovních prostředích, profesích, řemeslech a výrobních odvětvích. Jinak řečeno, šprofesní mluvou se rozumí zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků určité pracovní skupiny, která při práci nebo při výkonu služby uhlívá termíny nebo terminologických spojení bezesouvislosti k jejich spisovnosti, a to pouze pro jejich spolehlivou jednoznačnost v daných pracovních souvislostech a pro jejich výrazovou úspornost.²⁷ Profesionalismy vznikají z potěby nazvat určitý pojem, pro který ještě nebyl vymyšlen název nebo z potěby zjednodušit složitý odborný název. Od dynamických a rychle se šířících prostředků slangu a argotu se profesní mluva liší svojí relativní dlouhověkostí a stabilitou. Další rozdíl spočívá v tom, že zatímco profesionalismy (na rozdíl od slangismů) pronikají do spisovného jazyka, a zásobují tak

²⁵ *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a pravod slov.* 3.dopl.vyd. Praha: Maxdorf, 2009. s. 11. ISBN 978-80-7345-198-1

²⁶ ECHOVÁ, Marie a kol. *Současná česká stylistika.* 1.vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2003. s. 55-56. ISBN 80-86642-00-3

²⁷ Tamtéž, s. 54.

terminologii oborů. Sepsány a vydány byly i slovníky profesních mluv, např.: hornické nebo hutnické. K používání profesní mluvy mluvího opravuje společenská soudržitost na pracovišti, mluvího je rznost ídat, a ídit se tak do více pracovních prost edí. Profesní mluva se v dnešní době stává velmi užitelným prostředkem komunikace pro svou jednoznačnost, zkratkovitost, úspornost vyjadřování a nezávislost na kodifikaci.²⁸

3.4 Argot

Argot, někdy také nazývaný jako flargon i hantýrka, je tajná mluva lidí z okraje společnosti (zloděj, prostitutek, flebrák, bezdomovec, vydírání, vrah, apod.). Vznik argotu i podobně jako slangu i souvisí s určitou solidaritou společenské skupiny, která má stejné zájmy, zájmy a cíle, které mají zůstat před zbytkem společnosti skryty. Tuto tajnou a nesrozumitelnou mluvu í zcela záměrně, předem í cíle mohou být rzné: šobrání (resp. sebeobrání) před představiteli zákona, zachování profesního tajemství svého řemesla, snaha odlišit lovka z vlastních řad od obětí páchaného zločinu nebo nepřítele, a také zdraznění pévaha nad těmi, kteří tento jazyk neznají.²⁹ Věchny u nás známé argoty zloděj, flebráckých šechů, prostitutek a pasáků řepaly z jazyka jidiš (jazyka východoevropských řídů), z romštiny a mezinárodní gaunerské mluvy rotwelsch. Díky tomu, že mezi představiteli zákona vždy existovala snaha o porozumění této tajné mluvě, argot nezůstává nesrozumitelný í široké veřejnosti natrvalo.³⁰

²⁸ ECHOVÁ, Marie a kol. *Současná česká stylistika*. 1.vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2003. s. 54. ISBN 80-86642-00-3

²⁹ *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a pravod slov*. 3.dopl.vyd. Praha: Maxdorf, 2009. s. 11. ISBN 978-80-7345-198-1

³⁰ Tamtéž, s.11.

4 Hovorová e-tina

Hovorová e-tina je varianta spisovného jazyka, která se vyjadřuje mluvenou podobou. Ídí se spisovnou normou, ale upou-tí od knižních výrazů a toleruje i jazykové výrazy, které je-t nebyly kodifikovány. Vhodn ě ji charakterizuje Trnka v 9. ro níku *Slova a slovesnosti*, jako šnevtíravou správnou e , prost edek a podmínku společenského styku.³¹ Charakterizuje ji dále jako útvar spisovného jazyka, který nemá na jedné straně znaky šnápádn ě živé mluvy –kolské nebo recita ní, na druhé straně znaky vulgární a ó doplnili bychom ó z ejm dialektické.³² Bohuslav Havránek, který je považován za p vodce tohoto termínu, ve svém lánku *K funk nímu rozvrstvení spisovného jazyka* zase vymezil hovorovou e-tinu jako funk ní vrstvu e-tiny spisovné, je-li slouží b ělnému hovoru.³³ Z toho vyplývá, že hovorová e-tina se uřívá zejména v polooficiálních, respektive v neoficiálních mluvených projevech.

V minulých desetiletích byla hovorová e-tina považována za šůtvar, kterému pat ěí budoucnost a ěsto byla spojována s p edstavou posílení prestiže e-tiny spisovné. Z ejm ě z d vodu toho, že hovorová e-tina je v kontaktu s dialekty a interdialekty, jejichž prost ednictvím mohou práv ě do spisovného jazyka pronikat i takové jazykové prost edky, které nejsou chápány jako zcela spisovné, nap ě. n které univerbizované výrazy a n které tvaroslovné výrazy. V dne-ní dob ě je hovorová e-tina pojem s nez etelným a nejednotn ě chápaným obsahem. šTermín hovorová e-tina se uřívá ve významu hovorová vrstva, respektive varianta spisovné e-tiny, jedna z existen ních forem spisovné e-tiny, hovorová forma jazykového projevu, atd.³⁴

³¹ KOPE NÝ, Franti-ek. Spisovný jazyk a jeho forma hovorová. *Na-e e* . 1949, ro . 33, . 2, s.14-22.

³² Tamtéž, s. 14.

³³ HAVRÁNEK, Bohuslav. K funk nímu rozvrstvení spisovného jazyka. In. *Studie o spisovném jazyce*. Nakladatelství SAV, Praha 1963, s. 60-68.

³⁴ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk, norma, spisovnost*. 1.vyd. Praha: Karolinum. 1996. s. 59. ISBN 80-7184-144-7

5 Jazyková kultura

Nic není pro člověka užitečné, když neví správně mluvit. Filozofie má být předsířána, výmluvnost nikoliv.

Moudrost starých římanů

5.1 Kultura mluvených projevů

Členská řeč je prvotně a ve svém základu mluvená.³⁵ Jelikož převažuje mluvenou řečtinou a mluvenou podobou řeči se projevuje a prezentuje naše osobnost, je velmi důležitou kulturu mluvených projevů v nově náležitou pozornost. Mateřskému jazyku, který si osvojujeme od nejútlejšího dětství a užívat ho do určité míry podvědomě, náležitou pozornost zpravidla nevěnujeme. Vyjadřování každého mluvčího souvisí s kultivovaností a kulturou chování, s jeho výchovou, sociálním zázemím, myšlením a citováním. Mluvený projev tedy není pouze projevem hlasových orgánů, ale celé osobnosti. Na tom, jaká bude úroveň řeči kultury v daném období, se podílejí všichni uživatelé jazyka - nejvíce ovšem představitelé veřejného života, médií, spisovatelé, předkladatelé, pracovníci redakcí a vydavatelství nebo učitelé, kteří právě svými veřejnými, oficiálními i uměleckými projevy ovlivňují běžné uživatele jazyka.³⁶

5.2 Veřejné mluvené projevy

Zamyslíme-li se nad celkovou situací mluvených projevů, které jsou šaraktizované dnešním neustále rozvíjeným a mocným působením prostředků masové komunikace, zjistíme, že se hranice veřejnosti v dnešní době posunula velmi daleko: veřejnými se staly snad všechny druhy

³⁵ DANETM František. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2009. s. 116. ISBN 978-80-246-1648-3

³⁶ LOTKO, Edvard. *Kapitoly ze současné rétoriky*. 3.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. s.11. ISBN 978-80-244-2309-8

projev mluvených (s výjimkou rodinných).³⁷ Tyto projevy lze dle jejich vlastností dle a) na oficiální a neoficiální; za b) na připravené, nepřipravené a polopřipravené (předem promyšlené, opírající se o psanou osnovu); za c) na monologické a dialogické. Dialogické flánry zahrnují projevy dvou a více mluvčích, kteří spolu vzájemně komunikují, reagují na sebe a mají společný cíl, šň co v rozhovoru (vy)řeší, ně co společně probírat nebo společně hovorem strávit atd.³⁸ Monologické flánry se naopak objevují v projevech jednoho mluvčího, který se obrací k pasivnímu publiku. Jednosměrnost tohoto monologického sdělení přenáší informaci od mluvčího k posluchači, přičemž mluvčí předpokládá, že se posluchač do sdělení nevměruje. Je nutné doplnit, že ve stejný mluvený projev v nejkratším slova smyslu, chápe mnoho z nás spíše jako flánr monologický, jelikož si ho v podstatě celý řídí mluvčí sám. Rozhoduje o modu své řeči, míře její explicitnosti, jasnosti a určuje si, co vyjádří a nikoliv. Ve stejné projevy tohoto druhu se staly převážně výjimkou omezenou na slavnostní a oficiální příležitosti, nebo devadesátá léta přinesla proměnu monologického proudu v dialogický, a velmi výrazně tím ovlivnila flánr ve stejného projevu, který tak získal ráz interview, dialogu, polemiky, debaty a diskuse. Díky svému konfrontačnímu charakteru se tento mluvený typ flánristiky stal oblíbeným druhem mediální zábavy.³⁹

Co se týče současných jazykových situací ve stejných mluvených projevech, ukazuje se, že největší problém spoívá v konkurenci a vzájemném ovlivňování spisovného jazyka a jazykových jevů nespisovných.

³⁷ DANEŠ, František. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. s. 125. ISBN 978-80-246-1648-3

³⁸ OSVALDOVÁ, Barbora; KOPÁČEK, Radim. *Rozhovory o interview*. Praha: Karolinum, 2009. s. 70. ISBN 978-80-246-1618-6

³⁹ MEJRKOVÁ, Světlana. Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako flánr ve stejného projevu. *Slovo a slovesnost*, 1999, ro. 60, č. 4, s. 247. ISSN 0037-7031

5.3 Kultivovanost

Kultivovanost jazyka nemáme ztotožňovat s jazykovou spisovností, jelikož je pojmem širším. Dodržování spisovnosti, které souvisí s vyloučením nespisovných prvků do mluveného projevu, je to neznačí kultivovaný projev. Kultivovaný způsob vyjádření totiž nezaručuje uflívání spisovných prostředků, a naopak vyjádření nekultivované nevyhlučuje uflívání prostředků spisovných. ŠKultivovaný, jak uvádí František Daneš ve své knize *Kultura a struktura českého jazyka*, znamená –špěstný, –lechtný, vytříbený.⁴⁰ Kultivovanost v první řadě vychází ze znalosti dostatečného množství výrazových prostředků kultivovaného jazyka, vhodného výběru těchto prostředků a jejich správného uflívání, které vychází ze získání praktických dovedností, nabytých cvikem a kritikou. Nakonec se kultivovanost opírá i o předpoklad, že mluvčí má dobrou vůli a snahu vyjadřovat se kultivovaně. ŠKultivovaností se tedy nesnáší nepeřlivost, lajdáctví, pohodlnost, neukáznost stejně jako obhroublost i vulgárnost, anebo primitivnost, tříkopádnost, neohrabanost.⁴¹

⁴⁰ DANEŠ František. *Kultura a struktura českého jazyka*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2009. s. 117. ISBN 978-80-246-1648-3

⁴¹ Tamtéž, s.117.

6 Média

V nejúplnějším slova smyslu jsou média prostředky mediální a masové komunikace, které multiplikuji sdělení ve veřejného charakteru a rozšiřují je směrem k širokému, rozptýlenému a individuálně neurčenému anonymnímu publiku.⁴²

6.1 Rozhlas

V době vzniku české republiky 1. 1. 1993 u nás na našem území fungoval v oblasti rozhlasového vysílání duální systém, ve kterém vedle sebe stáli vysílatelé veřejné služby a vysílatelé privátní.

Český rozhlas, který byl do 31. prosince 1991 součástí československého rozhlasu, vznikl na základě zákona č. 484/1991 Sb. o českém rozhlasu, který definoval jeho statut, organizační uspořádání, práva a povinnosti jednotlivých složek a způsob hospodaření. Tento jediný veřejnoprávní rozhlas financovaný koncesionátskými poplatky měl právo v den svého vzniku i programové okruhy Ó Prahu, Vltavu, Reginu a Rádio Mikroforum.⁴³

K prolomení monopolu na výrobu, vysílání a šíření rozhlasových programů došlo u nás krátce po pádu komunistického režimu (ještě však před vznikem meziresortní komise pro výběr uchazečů o první experimentální nestátní rozhlasové vysílání), když bez souhlasu státních orgánů podepsal v lednu 1990 editel francouzské soukromé rozhlasové stanice Europe 2 Martin Brisac dohodu o spolupráci s ústředním editelům československého rozhlasu Karlem Starým. Francouzská stanice tak dostala k dispozici pražský kmitočet 88,2 MHz v pásmu VKV. Federální vláda také svým usnesením č. 53 ze

⁴² OSVALDOVÁ, Barbora - HALADA, Jan a kolektiv: *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. Praha: Libri, 2002. s. 104. ISBN 80-7277-108-6

⁴³ JETŠOVÁ Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: český rozhlas, 2003. s. 421. ISBN 80-86762-009

14. června 1990 povolila rozhlasové stanici Rádio Svobodná Evropa, aby k šíření svého signálu na území SFR vyuffila i volné st edovlnné vysílání.⁴⁴

Jelikož se p íprava pot ebné legislativy zdrflovala vinou kompeten ních spor mezi eskou a Slovenskou republikou a netrp livost fladatel o provozování nestátního rozhlasového vysílání stoupala, mezi prvními soukromými rozhlasovými stanicemi tak byly i ty, které začaly vysílat bez žádného povolení. Nap íklad v Praze od konce roku 1990 vysílalo Rádio Stalin (pozd ji Rádio 1) nebo v jižních echách ve stejné době Rádio Podzemí (pozd ji Rádio Faktor). Prvních 36 licencí k experimentálnímu soukromému rozhlasovému vysílání p id lila meziresortní komise pro výběr uchaze o nestátní rozhlasové a televizní vysílání na území SFR v roce 1991. Je nutné podotknout, že ud lila tyto licence bez legislativního zázáemí a jasného licen ního mechanismu. První celoplošnou soukromou rozhlasovou stanicí s ádnou licencí se stalo zpravodajské rádio Alfa, které začalo vysílat až v zá í 1993. O m síc pozd ji, tj. 18 íjna 1993, pak sv j provoz zahájila soukromá stanice s formátem rodinného rádia - Frekvence 1. Vláda vstup komer ních subjekt na rozhlasový trh podporovala. Programové prohlášení kabinetu premiéra Václava Klause z roku 1992 zmi ovalo právo ob ana na nestranné informace jako jedno ze základních ob anských práv. "Proto bude vláda prosazovat pluralitu v oblasti sd lovacích prost edk , nebo konkurence na trhu informací je zárukou jejich kvality a objektivity."⁴⁵ B hem následujících ty let začalo vysílat na území eské republiky na 87 soukromých komer ních stanic.⁴⁶

P edstavení rozhlasového prost edí v eské republice by nebylo kompletní bez zmínky o vlivu ostatních médií. Produkci rozhlasového zpravodajství ovlivnil p edevším rozvoj po íta ových technologií, který umořnil vznik internetových zpravodajských portál . Konkurenci rozhlasovému vysílání p inesl i

⁴⁴ JETŮTOVÁ Eva a kol. *Od mikrofonu k poslucha ěm: z osmi desetiletí eského rozhlasu*. 1. vyd. Praha: eský rozhlas, 2003. s. 400. ISBN 80-86762-009

⁴⁵ Tamtéž, s. 402.

⁴⁶ Tamtéž, s. 400-402.

digitalizovaný p enos signálu, kdyfl vytvo il prostor pro vznik televizních stanic úzce zaměřených na zpravodajství a publicistiku.⁴⁷

6.2 Duální systém

Po rozdělení federace nastala v nově vzniklé české republice potřeba nastavit nové meze pro televizní a rozhlasové vysílání. Přestože část politického spektra prosazovala tzv. americký model, který by veškeré vysílání svěřil do rukou soukromých subjektů, zvítězil nakonec vliv západní Evropy a v české republice začal v 90. letech 20. století fungovat tzv. duální systém vysílání, který rozdělil plně státní rozhlas na veřejnoprávní a privátní (komerční) sektor. Ve veřejnoprávní rozhlasové vysílání v české republice zajišťuje český rozhlas, jehož postavení je upraveno zákonem. Privátní rozhlasové vysílání potom zajišťují celoplošné i regionální stanice, které vysílají na základě licence nebo registrace.⁴⁸

6.3 Veřejnoprávní média

První slovkou duálního systému rozhlasového vysílání, jak jsme již výše uvedli, jsou veřejnoprávní média, která v současné době reprezentují 4 celoplošné stanice a 12 regionálních studií. Charakterizovat tento typ médií lze následovně: šve veřejnoprávní média jsou sociálními a kulturními statky, v nichž se naplňuje komunikační solidarita společnosti a její potřeba disponovat komunikačními prostředky, které by byly k veřejnému užití a zábavě všech občanů, a ne k soukromému prospěchu politiků či zisku podnikatelů.⁴⁹

Postavení vysílatelů veřejné služby je upraveno zvláštním zákonem, který definuje jejich vznik, postavení, činnost, ale i financování. Hlavním zdrojem

⁴⁷ JETŠTOVÁ Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1. vyd. Praha: český rozhlas, 2003. s. 401. ISBN 80-86762-009

⁴⁸ Tamtéž, s. 414.

⁴⁹ Tamtéž, s. 414.

příjem je uhlivatel'ský poplatek, který každý občan platí za vlastnictví rozhlasového a televizního přijímače povinně, a to na základě zákona. Dalším zdrojem financování vysílatelů veřejné služby jsou příjmy z prodeje vysílacích časů, tedy z reklam. Funkce tohoto typu médií je zpravidla informativní, poznávací a vzdělávací.⁵⁰

6.4 Soukromá média

Druhou rovnocennou složkou duálního rozhlasového vysílání jsou privátní vysílatelé, kterých je v současné době 63 a 3 celoplošného (Evropa 2, Frekvence 1, Impuls) a ostatní regionálního nebo lokálního typu. Hlavním zdrojem příjmů nejsou uhlivatel'ské poplatky, ale, a to zcela výhradně, výnos z reklam a sponzorských příspěvků. Soukromý sektor vysílání dělíme do dvou skupin. První je soukromé komerční vysílání, jehož prvotním cílem je zisk a druhou skupinou je soukromé neziskové vysílání, kam spadají různé náboženské a vzdělávací stanice. Z toho vyplývá, že soukromá média jsou ve většině případů zaměřena na určitou skupinu posluchačů a podléhají se tomu, co si masový posluchač žádá. Většinou se ve svém vysílání vyhýbají tématům, která nejsou dostatečně atraktivní. Do svého programu současně nezařazují ani pořady, které nepřitahují pozornost masového konzumenta.

Tyto dva sektory, které si pochopitelně konkurují, liší se ve financování, formě a hlavně v obsahu vysílání se na druhou stranu vzájemně ovlivňují. Veřejnoprávní média pod vlivem privátních zjednodušila své vysílání a zrychlila své zpravodajství. Naopak privátní média se u veřejnoprávních inspirovala prostorem a formou zpravodajství, které posluchač vedle ostatních aspektů také vyžaduje.⁵¹

⁵⁰ JETŠTOVÁ Eva a kol. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*. 1.vyd. Praha: český rozhlas, 2003. s. 414. ISBN 80-86762-009

⁵¹ Tamtéž, s. 414.

7 Publicistické poady o Dvacet minut Radioflurnálu, Impulsy Václava Moravce

7.1 Mluvená publicistika

Eva Mináová ve svém článku *Rysy mluvené publicistiky* uvádí, že: šmluvená publicistika (podobná jako psaná) zahrnuje texty flátnr a útvar zpravodajských, analytických a beletristických.⁵² Marie Echová ve své knize *Souasná eská stylistika* zase píše, že šmluvená publicistika představuje souhrn komunikačních inností, které vyvíjejí pracovníci hromadných sdlovacích prostředků, a představují ji jak komunikáty vysoce oficiální, tak komunikáty šnevázané, bezprostřední. K mluvené publicistice patří rozhlasová a televizní zpravodajství, komentáře a televizní nebo rozhlasové moderátorské a jiné tematicky zaměřené masmediální poady.⁵³ Za samostatný typ mluvené publicistiky můžeme považovat dialogické poady, zvláště ty moderátorské. Hlavním cílem těchto poadů je informovat posluchače o událostech, které jsou v dané době aktuální. Dalším důležitým cílem je šhledání souvislostí, vyslovování názorů, komentářů, mínění a stanovisek v t-inou jifl předem známým faktům.⁵⁴ Styl těchto poadů je v t-inou předem promyšlený a připravený (úvodní a závěrečné komentáře, otázky, atd.). Ke spontánnosti a nepřipravenosti se dostáváme v případě, když moderátor musí reagovat na otázky ostatních. V jazykové komunikaci je nejastji uflívána e-tina hovorová, ale n které typy poadů vedle e-tiny spisovné uflívají i prvky nespisovné, především obecné, profesní a slangové. Klíovým protagonistou těchto publicistických poadů je jifl zmíněný moderátor, jehož cílem bývá přimět hosta (v t-inou osobu ve ejn

⁵² MINÁOVÁ, Eva. Rysy mluvené publicistiky. In: *K diferenciaci souasného mluveného jazyka: Sborník prací z mezinárodní vědecké konference*. 1.vyd. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1995. s. 154. ISBN 80-7042-438-9 : 90.00

⁵³ ECHOVÁ, Marie a kol. *Souasná eská stylistika*. 1.vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2003. s. 234. ISBN 80-86642-00-3

⁵⁴ OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2001. s. 14. ISBN 80-246-0248-2

známou) k jednoznačné odpovědi na zadanou otázku a k zaujetí jasného postoje ke kontroverzním bodům probíraného tématu.

7.2 Interview

Interview nebo také rozhlasový a televizní rozhovor je špodle jedné z nejstručnějších charakteristik cílenou výměnou otázek a odpovědí.⁵⁵ Po roce 1989, kdy se v české republice začal utvářet duální systém vysílání, jak jsme ho definovali výše, se interview stalo jedním z nejoblíbenějších žánrů v televizním a rozhlasovém vysílání, a to proto, že využívá všech předností rozhlasové komunikace, především přirozenosti mluveného projevu (dynamičnost, kontaktnost, vysoká míra autentičnosti sdělení). Znamená vysoký výskyt rozhlasového rozhovoru vychází z dialogičnosti, která pomáhá pokračovat jednosměrnosti sdělení v audiovizuálních médiích, navozuje besední atmosféru poadu nebo polemické napětí a aktivizuje pozornost recipienta.⁵⁶ Interview se na rozdíl od běžného (denního) rozhovoru liší jasně vymezenou rolí moderátora, který vybírá téma, hosty, špirovuje logickou stavbu rozhovoru (jeho gradaci, pointování), klade otázky, dbá, aby se dotazovaný neodchyloval v odpovědích od ústředního tématu, navozuje určitou atmosféru a shrnuje podstatné závěry.⁵⁷

7.3 Impulsy Václava Moravce

Publicistický pořad Impulsy Václava Moravce je zhruba dvacetiminutové vysílání, které lze na rádiu Impuls poslouchat každé pondělí a úterky mezi osmnáctou a devatenáctou hodinou. Za ty i roky vysílání si pořad získal široký okruh posluchačů, kteří ho přijímají prostřednictvím radiopřijímače nebo internetového online vysílání. Moderátor Václav Moravec volí témata do tohoto diskusního pořadu podle událostí, které jsou v české společnosti právě aktuální, a

⁵⁵ OSVALDOVÁ, Barbora; KOPÁČEK, Radim. *Rozhovory o interview*. Praha: Karolinum, 2009. s. 71. ISBN 978-80-246-1618-6

⁵⁶ Tamtéž, s. 71.

⁵⁷ Tamtéž, s. 71.

hosté se tak do pořadu vybírají podle toho, zda mají k danému tématu i problematice co říct. V téžinou se jedná o odborníky z oboru, osobnosti z oblasti politiky, sportu, ale i kulturního života. Role moderátora v tomto pořadu je trojí. V první řadě stojí role organizační, která spočívá v zahájení (v téžinou n jakou citací z tisku, nahrávkou z tiskové konference nebo rozhovoru s odborníkem z oboru), zakončení a členění pomocí stereotypních (jen málo obměňovaných) promluv, tedy organizuje dění pořadu a sleduje vymezený čas. Dále představuje hosta a zvolní vybrané téma posluchačům. V druhé řadě se jedná o roli řídicí, která spočívá v kladení otázek, a to pravých i nepravých, předem připravených i improvizovaných. V poslední řadě musí mít moderátor neustále na paměti, že jeho role je i zprostředkovací, jelikož těmito elementy v tomto typu pořadu jsou nepřítomní posluchači.⁵⁸ U tohoto typu pořadu je důležité, aby se moderátor dle kladně připravoval na každé vysílání zvlášť – a měl dostatečné (odborné) znalosti a aktuální informace o tématu, o němž bude s hostem diskutovat, popřípadě aby mohl zasáhnout, když se domnívá, že host nemluví k věci nebo pravdu. Myslíme si, že tyto předpoklady moderátor pořadu Václav Moravec díky svým dlouholetým rozhlasovým i televizním zkušenostem splňuje.

7.4 Dvacet minut Radiofornálu

Dvacet minut Radiofornálu je diskusní publicistický pořad rádia Ro-1 Radiofornálu. Tento zhruba dvacetiminutový pořad je vysílán každý vědní den, a to zpravidla mezi sedmnáctou a osmnáctou hodinou. Dvacet minut Radiofornálu má téměř stejný profil, který jsme uváděli výše u Otázek Václava Moravce. Charakter pořadu je dialogický, tedy postavený na rozhovoru jednoho hosta a moderátora (formát jeden na jednoho). Hosté do pořadu jsou vybíráni podle témat, která jsou ve společnosti (převážně politice, ale i v kultuře i sportu) právě aktuální. ŠV této dvacetiminutovce bude Ro-1 Radiofornál každý vědní den představovat jednoho člověka spojeného s událostí, která bude z našeho pohledu

⁵⁸ MÜLLEROVÁ, Olga. Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radiofornum. *Naše* . 1999, ro. 82. . 4, s. 173. ISSN 0027-8203

dleflitá proflivot v této zemi,ž pí-e Martin Veselovský (na internetových stránkách eského rozhlasu). Na rozdíl od Impuls Václava Moravce má tento po ad dva moderátory, a to Martina Veselovského a TM pátku echovou, která nahradila (v listopadu roku 2010) v roli moderátorky Helenu TMlcovou. Moderáto i plní op t t i moderátorské role, a to organiza ní, ídicí a zprost edkovací. Platí i to, že samoz ejmostí je p ipravenost a znalost tématu, o kterém se bude mluvit. Dal-í rozdíl spo ívá v tom, že do tohoto po adu se zapojují i poslucha i, kte í prost ednictvím internetu (e-mailu nebo facebooku) pí-í své otázky a dotazy, z kterých moderátor pozd ji vybírá a pokládá je host m.

8 Moderátoři diskusních pořadů

8.1 Helena Těšilová

Helena Těšilová, narozená 24. 8. 1978 v Prostějově, vystudovala žurnalistiku na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Do médií nastoupila v polovině devadesátých let jako redaktorka kabelové televize Prostějov, později přestoupila v brněnském televizním studiu Dávěls. V roce 1999 začala pracovat v Praze pro český rozhlas. Byla redaktorkou Rožňanského - Regina a následně strávila pět let v domácí redakci českého rozhlasu 1 - Radiožurnálu. V říjnu roku 2005 Radiožurnál opustila a začala působit jako parlamentní zpravodajka TV Prima. Současně moderovala i v Rádiu Česko. V prosinci 2007 přijala nabídku moderovat diskusní pořad Frekvence 1 Pressklub a ranní vysílání české televize Studio 6. Po změně ve vedení stanice se v únoru 2009 do Radiožurnálu vrátila a moderovala zde spolu s Martinem Veselovským diskusní pořad Dvacet minut Radiožurnálu.

8.2 Martin Veselovský

Martin Veselovský, narozený v roce 1972 ve Vrchlabí je český televizní a rozhlasový moderátor. Vystudoval pražské gymnázium, dále ve studiu pokračoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Studium nedokončil. S moderováním začal na Rádiu Klub Hlas Ameriky a v rádiu Evropa 2. Jako moderátor pracoval i v těchto českých televizích. Nejprve působil na televizi Prima v pořadu SOS. Od druhé poloviny 90. let vysílal v televizi Nova diskusní pořad Áčko. Od května 2004 převzal po Janě Bobořkové moderování nedělního politického diskusního pořadu Sedmiška. V tomto období působil současně i na Rožňanském 1 a Radiožurnálu. Od roku 2008 působí v české televizi jako moderátor Událostí, komentářů, kde se v moderování střídá s Danielou Drtinovou a Jakubem Fielesným. Od roku 2009 moderuje výše zmíněný diskusní pořad Dvacet minut Radiožurnálu, při kterém se v současné době střídá s kolegyní Těšilovou - pánkou Těšilovou.

8.3 Václav Moravec

Václav Moravec je český redaktor a moderátor, který se narodil 25. června 1974 v Ústí nad Orlicí. Absolvoval gymnázium v české Těbově a následně Fakultu sociálních věd Univerzity Karlovy, kde v současné době působí na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky jako odborný asistent. Profesionální kariéra Václava Moravce začala již během studií na gymnáziu. Začínal jako moderátor rádia Profil, prostřednictvím rozhlasem, Evropou 2, Frekvencí 1 a od února 2001 do roku 2006 pracoval jako moderátor a redaktor české sekce rádia BBC, kde mimo jiné moderoval každý víkendní den po ad Interview BBC. Od roku 2004 moderuje jeden z nejsledovanějších diskusních pořadů české televize - Otázky Václava Moravce. Od března 2007 také působí jako moderátor rádia Impuls, kde moderuje každodenní interview Impulsy Václava Moravce.

9 Analýza jazykového projevu moderátorky Heleny Tmlcové

9.1 Zvuková rovina

Zvukovou stránkou jazyka se zabývají dvě disciplíny – fonetika (v ní disciplína, která se zabývá zvukovými vlastnostmi jazyka, zkoumá způsob tvoření zvukových prostředků, uspořádání do výšších zvukových celků a jejich akustickou podstatu) a fonologie (stejně jako fonetika samostatná v ní disciplína, která se zaměřuje na funkci a kombinování zvukových prostředků), dále ortoepie (soubor norem, jimiž se řídí spisovná výslovnost hlásek v mluvených spisovných projevech) a ortofonie (právní zásady správného tvoření hlásek a jejich jednotlivé znění v jazyce).

U zvukové roviny se zaměříme především na správnou výslovnost hlásek podle ortoepických pravidel – na zkracování a prodlužování samohlásek, implicitní výslovnost souhlásek, výskyt hezitationích zvuků, atd.

9.1.1 Zkracování samohlásek

Během hláskoslovného rozboru jsme v projevech Heleny Tmlcové velmi často zaznamenali krácení samohlásek – nejčastěji krátí samohlásku *í*, a to:

a) v počátečních slabikách slov: *íkám*, *vím*, *tím*, *mám*: *Já **vím**í*, *Nem lo by se lidem **í**ctí*, *To **íká** editelí*, *Já si kolikrát **íkám**í*, *í **fle** **tím** nejel.*, *To já právě **mam** na myslí*

b) v počátečních slabikách slov: *není*, *zatím*, *paní*, *musím*: *Tak **fle** **zatím** ne?*, *í **to** **neni** fládná stará bába...*, ***Neni** to tak, **fle**í*, *í **zatím** nevidí jinou možnost*, ***Zatím** se rýsuje koaliceí*, *Tady se například ptá **pani** Marieí*, *í **tedy** **musím** íctí*

c) krácení samohlásky *í* před slovesnou koncovkou: *Já se zastavím u t ch auto-kol..., í jak jezdím bez kovové SPZ.*

d) krácení samohlásky *í* na konci slov: *í podrobn informuji o tomí*

Mén často se vyskytuje krácení samohlásek *á* a *í* : *Pro se to tak tahne dlouho?, Pudeťe volit pravicíť*

9.1.2 Prodluňování samohlásek

Oproti zkracování, kterým jsme se zabývali výše, se naopak v n kterých případech objevilo prodluňování vokálů např.: *Ááá co si myslíte o Jiřím Paroubkovi?, í preference zatím nasvědčují tomu, fěěě má velkou -ancií , Já vám ale předknu jednu pasáž, jóóóí , í klidně se napííte (napijte)., Jinak něěěfjindy v roceí* Prodluňování samohlásek přispívá k tomu, řečník může získat malé množství času k rychlému urovňování vlastních myšlenek, a tak k možnosti plynulého pokračování v promluvě.

9.1.3 Implicitní výslovnost souhlásek

Nedbalou výslovnost souhlásek a zjednodušování souhláskových skupin jsme zaregistrovali u výrazů :

a) neurčitých zájmenů *ón* jaké, *n* jakých *ó ákéí ., í ákých p řístroj í*

b) příslovce *ó* takhle *ó í takle to opravdu bylo?*

c) příslovce *ó* vlastně *ó Jak moc vlasn přeloží , í p i které vlasn zahynulí*

d) předložky *ó* kvůli *ó Vzrostl také po čet nehod k li alkoholu.*

9.1.4 Výslovnost souhlásky *j* ve tvarech pomocného slovesa *být* a v jiných spojeních

Pro Helenu Těmlovou je charakteristické vynechávání souhlásky *j* na začátku slov v tvarech pomocného slovesa *být*. Nejčastěji jde o tvary *jste*, *jsme* a *jsou*, jak uvádíme na příkladech: *Prý **ste** pan *istý*..., V-*echno*, co **ste** si koupil, na to **ste** si vydělal?, I dnes **sme** od vás dostali, i které tady **sou***. Ve veřejných mluvených projevech v rozhlasu nebo televizi ovšem vynechávání hlásky *j* na začátku slov v tvarech slovesa *být* nepovažujeme za vyjadřování nespisovné, nýbrž za spisovné. V případě zachování uvedeného fonému v těchto tvarech bychom výslovnost mohli považovat za příliš pečlivou a nepřirozenou, tedy hyperkorektní. Naopak za chybu považujeme vynechání hlásky *j* na začátku slov ve tvarech slovesa *jít* a *jmenovat* (*de*, *deme*, *menuje*, atd.), které jsme u Těmlové také zaznamenali: *Mohl by **být** silný premiér, pokud **de** o..., **Pudete** volit pravici?, Tak **po me** na ní, **Po me** je-t na jednu*. V jednom případě jsme zaregistrovali i vynechání fonému *j* ve tvaru slovesa *pít*: *Klidn se **napiíte***. Obecné vynechání této hlásky značí určitou nedbalost, která projevu ubírá na kultivovanosti.

9.1.5 Záměna souhlásky *h* za souhlásku *d*

Moderátorka velmi často, ale ne úplně vždy, zaměňuje souhlásku *h* za souhlásku *d*, a to u ukazovacích zájmen: *tohohle* a *tohle*. V projevech tedy slyšíme slova *o tohodle* a *todle*, jak uvádíme na příkladech: *í skončila z **tohodle** d vodou, To znamená, že vám **todle** asi není po chuti*.

Věchny tři výše uvedené kapitoly související se souhláskami, tedy pojednání o jejich nedbalé výslovnosti, nevyslovování i záměna jedné za druhou, hodnotíme jako vážné chyby. Důvod je jednoduchý: ópsaná artikulace souhlásek ovlivňuje jak srozumitelnost jednotlivého slova, tak i celkovou srozumitelnost promluvy.

9.1.6 Hezita ní zvuky

astým rysem dne-ních mluvených projev jsou hezita ní zvuky. Ani v p ípad jazykového projevu Heleny TMlcové tomu není jinak, jelikož svou e prokládá zvuky: hmm, ehm, ééé, emm, atd. ó **Hmmm**, 118 hlas , to znamená, fle vlád zaru ujeí Používání t chto ru-ívých zvuk p ísuzujeme zejména získávání asu na promy-lení dal-í promluvy.

9.2 Lexikální rovina

Lexikální rovinu jazyka analyzuje a zkoumá jazykov dná disciplína ó lexikologie, kterou m íme definovat jako nauku o slovní zásob . Slovní zásoba p edstavuje soubor lexikálních jednotek (slov a ustálených spojení) daného jazyka. e-tina, stejn jako každý vyzrálý kulturní jazyk, má slovní zásobu bohat rozvrstvenou. V celonárodní slovní zásob m íme rozli-ít lexikon p ínáležející ke spisovnému jazyku a lexikon nespisovných jazykových útvar (teritoriální a sociální dialekty). V rámci spisovné slovní zásoby m íme diferencovat vedle tzv. slov neutrálních, používaných tém ve v-ech oblastech vyjad ování je-t slova, která se vyzna ují specifickými p íznaky:

- a) vrstva slov podle slohových p íznak (odborné názvy a termíny)
- b) vrstva slov vymezená teritoriáln (dialektismy, regionalismy ó mora- vismy a echismy, etnografismy)

- za zvlá-tní a specifickou vrstvu slovní zásoby, která je vymezená teritoriáln , považujeme slova obecné e-tiny (viz. definováno vý-e)

- c) vrstva slov podle asových p íznak (historismy, archaismy a neolo- gismy)
- d) vrstva slov vymezená sociáln (profesní mluva, slang a argot)

- e) vrstva slov vymezená p íznakem expresivnosti (deminutiva, augmentativa, d tská a familiární slova, eufemismy, slova hanlivá, vulgární a zhrub lá)
- f) vrstva cizích slov⁵⁹

Z hlediska lexikálního Třlcová poufívá p edevím slova neutrální. Vzhledem k íroké íkále probíraných témat se v-ak v promluvách objevují i slova slangová, zkratková a cizí, dále profesionalismy, neologismy, termíny, ustálená slovní spojení nebo expresivní výrazy, z nichfl n které jsme podrobn ji rozebrali v následujících kapitolách.

9.2.1 Oslovování

Oslovování, které adíme mezi zvlá-tnosti v tné stavby, poufívá Třlcová trojí. Nej ast ji oslovení: pane/paní + funkce hosta: **Pane minist e,í** , í *ekn te, pane arcibiskupe, váhal jsteí* , í **pane viceguvernére, kdyfl bysteí** , **Pane starosto, jste k i-álov ístý politik?** Druhým nejfrekventovan j-ím oslovením je pane + p íjmení hosta: **Pane Pretle,í** , **Pane Jakle, máte rád p írodu?**, **Paní Bobo-íková, jste jako ob anka eské republikyí** Nejmén poufívaným jevem je spojení funkce a p íjmení hosta: *Pane editeli Horáku,í* Oslovování poufívá p im en ó zpravidla na za átku rozhovoru a poté v jeho pr b hu, v t-inou kdyfl se chce hosta zeptat na n jakou osobn ji zam enou otázku.

9.2.2 Expresivní výrazy

Slova s p íznakem expresivnosti d líme podle jejich kladného nebo záporného hodnotícího p íznaku. Z analýzy jsme zjistili, fle se v moderátor íných

⁵⁹ GREPL, Miroslav. *P íru ní mluvnice e-íny*. 2.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. s. 93-96. ISBN 978-80-7106-980-5

projevech objevují, i když velmi sporadicky, kladně zabarvená slova jako: *okýnko, mali ká, písni ka*, atd., ale i slova se záporným příznakem, tedy hanlivá, zhruba i vulgární: *í banda primitiv í ,í to není žádná stará bábaí , í tam není žádná stará bába nebo d dek?* Tyto výrazy se záporným příznakem jsme vnímali jako velmi nevhodné a jejich použití popisujeme tomu, že se moderátorka chtěla přizpůsobit vyjadřování mladého člověka (konkrétně herce Jiřího Mádlu), který tato slova také užíval. U nás to vzhledem k celkovému obsahu a výběru jazykových prostředků neprobíhlo tak nevhodně jako v případě Tůlcové.

9.2.3 Cizí slova

Moderátoriny promluvy mnohdy vyjadřují používání cizích slov, která jsou vzhledem k probíraným politickým i odborným tématům vhodná, i když ne vždy nezbytně nutná. Domníváme se, že velké množství používaných cizích slov by bylo možné nahradit českými ekvivalenty, které by zvýšily srozumitelnost v textu. Objevili jsme cizí slova zdomácněná, ale i typy slov, která jsou v naší společnosti ještě stále považována jako cizí, jak uvádíme na příkladech: *í z obligaí , ...ty preference nasvědčují , í lidé mají selektivní paměť , Média psala, žeí , í dostatečně ambiciózníí , Vy jste vytvořila před volbami tandem s Janou Volfovou., Tak vy si také dáváte prezidentské ambiceí , í už dávno není kredibilním zdrojem informací , í kolem Prahy je to samý billboardí , Jak už jiné jsou spoty v rozhlasu, jak už jiné je mítink na náměstí?, Prezident asociaceí*

9.2.4 Univerbizovaná slova

Pokud se na analýzu zvukového materiálu podíváme z hlediska tvorby slov, zjistíme, že se Tůlcová nevyhýbá používání tzv. univerbizovaných slov. Při procesu univerbizace dochází k redukci víceslovného pojmenování v jednoslovné. Viz. příklady: *í to je pravičk káždým coulemí* (pravicový politik), *Další otázka*

z *na-eho webu* (webových stránek), *í máte dokonce i novou ob anku* (obanský pr kaz), *í vytvo ila osobákí* (osobní rekord). Jelikož je v t-ina univerbi-
zovaných slov v dne-ní době vnímána jako neutrální (s výjimkou těch s p íponou
ó ák, jak je také uvedeno na příkladech), nep sobilo na nás jejich ob asné užití
p íli-ru-iv .

9.2.5 Zkracování slov, zkratky

Dal-ím jevem, jenž se v projevech vyskytuje, je používání zkratk a
zkratkových slov ó nap .: *í t eba jste m li si d lat lépe PRí* (public relations),
Jak jezdím bez kovové SPZí (státní poznávací zna ky), *A 13. d chod ze zisku*
EZuí (eských energetických závod). P eváfn u názv politických stran
moderátorka málokdy vyslovuje celý název ó nap .: **ODS** (Ob anská
demokratická strana) *si zaplatí billboardy*, **SSD** (eská strana sociáln
demokratická) *máí*, *í který vedl KDU- SLí* (K es anská a demokratická unie -
eskoslovenská strana lidová).

9.2.6 Výpl ková slova

Moderátorka si ve v t-in svých promluv vypomáhá tzv. výpl kovými
slovy. šTyto p ídatné, parazitující v tné prvky jsou typické pro nep ípravené
anebo polop ípravené projevy, ve kterých mluv í nemá jasnou výpov dní
perspektivu.⁶⁰ Nejv t-í frekvenci výskytu má výpl kové slovo *t eba ó í ufl by*
t eba se na té kandidátceí, *N co zajímavého pro volí e t ebaí*, *í nikdo nevid l*
t eba pana Machaí, *Vy jste si v-ímla t eba zhor-ení jeho zdravotního stavu?*
Mén ásto uflívá výrazy: *vlastn* a takle ó í **takfle** *vy stále si myslíte, fle on by byl*
ideálníí, *í ono se dá íct, fle vlastn* *afl do poslední chvíle pracoval.*, *Budou*
pokra ovat dal-í m-e vlastn *v eské republice?*

⁶⁰ LOTKO, Eduard. *Kapitoly ze sou asné rétoriky*. 3.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého
v Olomouci, 2009. s. 49. ISBN 978-80-244-2309-8

Výplňková slova jsou charakteristická pro mluvené projevy, a jestliže je jich užíváno s rozvahou, nemusí působit rušivě. Pokud je ovšem jejich používání tak časté, jak uvádíme u Tůlcové, může posluchač ztrácet kontrolu nad tím, o čem se právě mluví, a jeho pozornost k sobě přitáhne fakt, kdy moderátorka opět použije nějaké výplňkové slovo, jak tomu bylo i v našem případě.

9.3 Morfologická rovina

Morfologie je je-tě spolu se syntaxí součástí gramatiky. Morfologie se zabývá tvorbou tvarů slov, mluvnickými významy a fungováním tvarů slov ve větě.

U Heleny Tůlcové neshledáváme z morfologického hlediska závažný problém proti normě spisovného jazyka. U přídavných jmen, zájmen i sloves ve velké většině případů správnou tvorbou koncovky. Koncovku *ó ej* jsme zaznamenali pouze ve dvou případech, a to ve slovech **ktorej** a **malej**. V jednom případě jsme objevili i chybné užití *ó ej ó* uprostřed přídavného jména bývalá *ó* vzniklo tedy slovo **bejvalá**.

Pro navázání v těsném kontaktu a vtáhnutí posluchače do dialogu je moderátorka ve svých projevech nahrazuje koncovky sloves 1. os. singuláru za 1. os. plurálu: *I tam ekáme na vaše otázky.*, *Když si vezmeme, řekne*, *Budeme se ptát*.

9.4 Syntaktická rovina

Syntax neboli skladba je v naší disciplíně, která se zabývá stavbou vět. Nejčastěji bývá však definována jako slovní vyjádření nějaké myšlenky. Z pohledu syntaktického jsme se soustředili na zvláštnosti a nepravidelnosti v tvorbě vět, opakování výrazů, opravy, kontaktní prostředky i emotivní výpovědi.

9.4.1 Elipsa

Elipsa neboli výpustka je jednou z odchylek od pravidelné v tné stavby, kterou nepovažujeme za syntaktickou chybu. Zjednodu-en e eno je elipsa vynechání v tného lenu (nej ast ji slovesa nebo podstatného jména), který náleží do v tného schématu, je znám z p edcházející výpov di, a tudí se znovu nemusí opakovat. Nesmí ov-em dojít k naru-ení srozumitelnosti v ty. Nap .: *A pro by tedy (Ji í Paroubek) nem l vládnoutí ?, fie mají teda to pravidlo (o narození v Americe).*, *Ne (máme) 20 minut jenom.*, *í to kařdý by si p ál slu-né (lidi).* U uvedených p íklad ů jsme nikdy nem ěli problém se srozumitelností a pochopením celkové promluvy. Pokud tedy TMlcová pouřřívala elipsy, tak vřdy správným zp s obem.

9.4.2 Apoziopaze

Apoziopaze je neukon ení výpov di, které je b řnou sou ástí dialog . Apoziopaze m ře být motivovaná (mluv í zám rn nechce výpov dokon ět nebo nem ře najít vhodné vyjád ení) nebo nemotivovaná (mluv í je p eru-en partnerem dialogu). Na p íkladech uvádíme oba typy ó *Po kejte, po kejte, to znamená, řeí ó moderátorka o ekává, ře host doplní. Takře typujete t eba, kdybyste m l odhadnoutí ó v této chvíli dochází k p eru-ení výpov di hostem.*

9.4.3 Opakování výraz

V projevech mén p ípravených se nej ast ji v d sledku formula ních potřří m ře objevit opakování syntaktických konstrukcí. Opakování výraz , které tém ře v-ech zaznamenaných p ípadech p sobí velmi ru-ív a neprofesionáln , je p ízna né i pro Helenu TMlcovou. Nap .: *A pro by tedy nem l vládnout, co se stane, kdyř tady bude vládnout Ji í Paroubek a ty preference zatím nasv d ují tomu, ře má velkou -anci, ře vyhraje volby a bude tady vládnout? To je p ece jedno, tam p ece musel n jakým zp s obem dojet tím autem, p ece to auto*

nespadlo z nebe., To se dá, to se dá p edpokládatí , Nerozeznávají ty dva, ty dva, ty dva termíny, ale ...

S opakováním výraz souvisí opravy, jeřl jsou také velmi ástým jevem. Tzv. řp e eknutíř v t-inou p isuzujeme vysoké rychlosti e i, kterou Třlčová mluví. N které p íklady uvádíme: *Tak uřl jenom n jakých ty i, n jaké ty i minuty., Ra i - Rad řl řládnuu klimatizací , í tak byl ó bylo by to t ebaí*

9.4.4 Vsuvky

Třlčová ve svých projevech ásto uřlívá výrazy, které p eru-řjí souvislou syntaktickou stavbu v ty, a proto je musíme zmínit. Jedná se o vsuvky, tedy vedlej-ř informace, které jsou do v t vlořeny mluv ím a vyjad řují v t-inou jeho hodnotící poznámku nebo komentá . Vsuvkami mohou být výrazy jednoslovné (nap .: modální ástice), vícoslovné (nap .: p edlořlkové pády) a celé v ty (hlavní i vedlej-ř). P .: *Pokud má podle vás strana jenom na kampa , ekn me, 5 milion koruní , í k tomu se je-t dostaneme, ale ekn te, panuí , í řle jsme m li nedávno, jak uřljsem to zmi ovala, v kv tnuí , í tak vám je vlastn 23, pokud se nepletu, tak kdyřl se bavíte s r znými svými vrstevníky* Vsuvky, které moderátorka pouřlívá, mají v t-inou funkci upozor ovací. N které z nich mají charakter citových reakcí nebo poznámek, které dodávají sd lení citové zabarvení a mají upoutat pozornost poslucha e.⁶¹

9.5 Shrnutí

Projev Heleny Třlčové p sobí do zna né míry jednotvárn á neprofesionáln . Usuzujeme tak z velkého mnořství vý-e definovaných chyb. Jelikořl se po ad, který moderuje, vysílá na ve ejnoprávním rádiu a vzhledem k tomu, na jakou cílovou skupinu se po ad zam ũje, o ekávali jsme nadmíru spisovný a kul-

⁶¹ HAVLOVÁ, Blařena. Vsuvky v stylu publicistické a populárn odborném. *Na-e e* . 1961, ro . 44, . 7-8, s. 207.

tivovaný projev. Naše očekávání se bohužel nenaplnilo. Typická artikulace hlásek, častý výskyt výplňových slov a hezitationích zvuků, což mimo jiné ubíralo projevu na prestiži, nebylo ještě tím největším problémem. Zastáváme to, jak svým hostem neustále skáče do řeči a mluví i v době, kdy ještě host nedomluvil. To nevnímáme pouze jako projev proti kultuře mluvených projevů, ale je to hlavně v rozporu se slušným chováním. Tempo řeči je také jejím velkým problémem – občas mluví tak rychle, že jí není zcela rozumět.

Zmínit bychom chtěli i její chování k hostem. Není vždy nestranné a objektivní, jak bychom mohli očekávat. Dá se tedy říci, že ne každému ze svých hostů šláká stejným metrem. V některých případech je až neadekvátní útočná a uplatňuje jakýsi povýšenecký postoj. Jindy je zase velmi mírná a nechá hosta říkat, co on chce a rozhovor tak nehrčí pevně v rukách. Celkově lze říci, že projev Heleny Tělové nemůžeme považovat v žádném případě za zcela kultivovaný.

10 Analýza mluveného projevu moderátora Martina Veselovského

10.1 Zvuková rovina

Pokud jde o zvukovou rovinu, objevují se u Martina Veselovského téměř stejné chyby jako u Heleny Těmlové.

Zaznamenali jsme tedy jak zkracování samohlásek, především u slov úplně, vím a myslím *ó p* : *í na druhou stranu **upln** chápuí*, *Ministr Dobe–chce propustit a **myslim**, fle to ufl zase spadáí*, *Já **vim**, fle je to ekn meí*, *Pokud se **upln** nepletuí*, *í kdyfl se na to lov k **podivá** zvenkuí*, tak i prodlužování samohlásek í, é, ú a á. *P* : *í u itelé **jsouúúú** jednou z mála profesních skupiní*, *í n kde v **téééé** "Horní Dolní" p jde do jednot ídkyí*, *í pravd podobn n co podobného vzbudil i **meziíí** u iteli*. Jelikož jsou samohlásky jádrem významu slabiky, nositelkami tónové kvality a hlavně estetického významu mluveného slova⁶², považujeme prodlužování i krácení uvedených hlásek za nepřijatelné, i když jsme význam slova pochopili téměř vždy správně.

Vynechávání fonému *j* jsme zaznamenali pouze ve tvarech pomocného slovesa být *ó jste, jsme, jsou*. Jak jsme ale již uvedli výše, nepovažujeme vynechání této hlásky za chybu. Např. : *Vy **ste** to sama pouflílaí*, *í vy **ste** potom po tvrte ním zasedáníí*, *í kte í **sou** v tom nejufl-ím výb ru*.

Při výslovnosti souhlásek se moderátor drží téměř vždy normy spisovného jazyka. Velmi sporadicky jsme zaznamenali nedbalou výslovnost souhláskových skupin *st* a *kv*, a to ve slovech vlastně a kvůli, jak uvádíme na příkladech – *í by to **vlasn** není tak úpln pravdaí*, *í tak **kuli** emu?*

⁶² H. RKOVÁ, Jiřina. *Česká výslovnostní norma*. 1. vyd. Praha: Scientia, spol. s r. o., pedagogické nakladatelství, 1995. s.17. ISBN 80-85827-93-X

Jako nejvýtí problém z hlediska zvukového bychom mohli označit velmi častý výskyt hezitačních zvuků. Tyto hezitační zvuky působí velmi rušivě a v nich kterých případech vyvolávají pocit nepřipravenosti. Posluchač se musí mnohem více soustředit na samotnou promluvu i otázku, aby ji vůbec pochopil.

10.2 Lexikální rovina

Martin Veselovský ve svých projevech používá převážně slova neutrální. Objevují se ovšem i výrazy, které v kodifikacích přirůkách nenajdeme. Na které výrazy (např. cizí slova) nepovažujeme za chyby, naopak jejich používání, vzhledem k probíraným tématům, pokládáme za správné, v nich kterých případech za nutné.

Častým jevem, který se ve vysílání vyskytuje, je používání tzv. výplňkových slov třeba a vlastně. Např.: *Dá se očekávat, že by se v horizontu **těba** 10 let karlovarský festival , i že **těba** filmy ty poslední od Larse von Triera například Antikristí , A pro se **vlastně** nemže komise dohodnout* Pokud je výplňových slov užíváno úmyslně promluvě , jak tomu v tomto případě je, nepovažujeme to za rušivý prvek.

Používání cizích slov a odborných výrazů , jak jsme již několikrát výše zmínili, je vzhledem k probíraným tématům vhodné. Používání zkratk a zkratkových slov nepřibí nijak rušivě , pokud jich je užíváno v takovém množství, v jakém jich užívá Veselovský. Musíme podotknout, že ve srovnání s Helenou Tělcovou, používá moderátor zkratk a zkratkových slov s rozvahou. V téžinou se snaží stídat celý název se zkratkou (např.: *Samotá kampa podle lidí z **ODS** , i **Obanská demokratická strana***), což jsme si u Tělcové mohli povšimnout velmi málo, jak jsme již uvedli výše.

10.3 Morfologická rovina

Z hlediska morfologického jsme nezaznamenali žádné v t-í proh e-ky proti norm spisovného jazyka. Tvo ení koncovek p ídavných jmen, zájmen i sloves bylo tém vřdy v naprostém po ádku. Pouze ve dvou p ípadech jsme zaznamenali poufítí chybných koncovek u podstatných jmen peníze a kanál. Na místo: *í to také souvisí s pen zíí* a *í .chodit kanályí*, Veselovský chybn ekl: *í to také souvisí s **pen zmií*** a *í chodit **kanálamaí***. Dále chybn utvo il koncovku u zájmena který. *M flete mi, pane p edsedo Stráský, íct t ch 5 jmen, kte í (namísto **která**) jsou v tom nejuf-ím výb ru?*

10.4 Syntaktická rovina

Z hlediska syntaktického se v p ípad Martina Veselovského zam íme na odchylky od pravidelné v tné stavby a na n které její zvlá-tnosti. Mezi zvlá-tnosti v tné stavby adíme antepozice, postpozice, oslovení a vsuvky. Posledními dv ma jmenovanými se budeme zabývat podrobn ji, jelikož jich Veselovský ve svých promluvách uřívá velmi ásto.

Oslovení, které ve v t slouří jako upozor ovací prost edek, pouřívá Veselovský podle na-eho názoru nad míru. V rozhovoru s Janem Stráským ó p edsedou národního parku Třmava ó ho Veselovský v celkových 31 promluvách 14krát oslovil. Nej ást ji pane p edsedo Stráský, pane p edsedo a pane Stráský. Oslovení pouříval jak na za átku, tak vprost ed, n kdy i na konci v ty. V-echny t i p ípady ukazujeme na uvedených p íkladech: *Jestli tomu úpln správn rozumím, **pane p edsedo**, tak Teplá Vltava v onomí*, ***Pane p edsedo Stráský**, jaká je mofností*, *Máte stále stejného kon*, ***pane p edsedo?***

Vsuvky jsou dal-ím velmi ástým jevem, který se objevuje v mluvených projevech. Není tomu jinak ani u Veselovského. Vsuvky ekn me a ekl bych, bychom cht li zvlá-t zd raznit, jelikož jsou pouřívány mnohdy i n kolikrát v jedné v t . Nap .: *Má v bec n kdo, kdo bere, **ekn me**, n jaký normální, **ekn me**, pr m rnému platu se blífící plat, **ekn me**, pracovn 25 tisíc*

*m sí n í , Ob anská demokratická strana si e-ila, **ekn me**, n jaké své vnit ní problémyí , í fle v esku panuje, **ekn me**, nepsaný úzusí , To bych, s dovolením, **ekl**, fle je ist m j argument, n koho opravdu, **ekl bych**, sv toznáméhoí* Tyto vsuvky ve v tách plní d ležitou roli. Moderátor jejich používáním uvozuje svoji domn nku, kterou si není úpln jistý. Otevírá tím tedy prostor pro ur itou spekulaci i polemiku.

Odchytky od pravidelné v tné stavby, které se v promluvách také objevují, lze rozd lit do dvou skupin. N které považujeme za chyby (anakolut, zeugma, atrakce a kontaminace), a n které za chyby nepovažujeme (elipsa a apoziopce). Naposled jmenovaným se budeme v novat podrobn ji. Elipsy ve v-ech p ípadech, které jsme zaznamenali a z nichfl jednu uvádíme jako p íklad, nebránily srozumitelnosti promluvy, jelikofl východisko bylo vřdy z eteln uvedeno v p edchozí v t . P .: *Myslíte si, fle by m li editelé nemocnic vyufft t chto výpov dí ke zbavení se t ch neschopných a podpr m rných (léka)?* Apoziopce, které jsme zaregistrovali, se objevují jak zám rn ukon ené, tak i zám rn neukon ené ó na p íkladech uvádíme oba typy: *Mimochodem, vy jste m l na myslí tu misi Mars Pathfinder, která...* (zám rn ukon ená v ta), *Takfle je jedno, kdo tam bude sed t na tom postu a kdo bude jaksií* (zám rn neukon ená v ta).

Opakování výraz , které se vyskytuje, p isuzujeme tomu, fle moderátor pot ebuje získat as a promyslet si p edem nep ípravenou otázku i komentá ó p .: **Bezesporu, bezesporu** tak minimáln z va-eho pohleduí V n kterých p ípadech opakování souviselo s tím, fle host moderátorovi sko il do e i, a ten proto opakoval výraz je-t jednou. Nap .: **Ne, ne, ne, ne, neí , Po kejte, po kejteí**

Kontaktové prost edky, které slouflí k navázání, udržení, pop ípad k ukon ení kontaktu s adresátem, nejsou výjimkou ani u Veselovského. M fleme íci, fle z ejm šnejoblíben j-íõ je ástice no. P .: **No**, a její sou ástí bude co?, **No**, a není to, pane místop edsedoí , **No**, a které to jsou z va-eho pohledu?, **No**, a co se te zm ní s karlovarským filmovým festivalem?

10.5 Shrnutí

I když nepochybujeme o celkové profesionalitě, intelektu a dlouholetých zkušenostech Martina Veselovského, jeho jazykový projev na nás v nich, v kterých případech působí zčásti neprofesionálně, a to z důvodu velmi častého výskytu hesitací, zvuků a zdlouhavou formulací otázek. To souviselo v první řadě s celkovou srozumitelností otázek, a působilo to do značné míry nepřipraveně. Usoudili jsme, že se Veselovský příliš zamýšlel nad správností obsahu na úkor celkové formy promluvy. Dále jeho nedbalá výslovnost samohlásek, která se objevuje, může ubírat na srozumitelnosti. Oslovení i vsuvky, které ve svých projevech nadužívá, nejsou sice považovány za syntaktické chyby, ale jejich nadměrný výskyt na nás působí mnohdy velmi rušivě a odvádí naši pozornost od probíraného tématu k pozorování, kdy se opět oslovení i vsuvka objeví. Ani u Martina Veselovského tedy nemůžeme kvůli zjištěným a výše definovaným chybám hodnotit projev jako zcela kultivovaný. Oproti těmto ovšem disponuje v těchto znalostmi probíraných témat, vytříbeným chováním a nestranným postojem. Proto jeho projev působí profesionálněji, sebevědoměji a jeho připomínky jsou adekvátní a podložené, což má blahodárný vliv i na to, že posluchači mohou v rámci jeho projevu hodnotit jako kultivovanou.

11 Analýza mluveného projevu moderátora Václava Moravce

11.1 Zvuková rovina

Z hlediska zvukového jsme se u Moravce zaměřili na stejné chyby, které jsme objevili zejména u Heleny Těmlové, ale i u Martina Veselovského. Jedná se tedy o zkracování a prodlužování samohlásek, které jsme ovšem v Moravcov případě zaznamenali u minima případů. Dále na výskyt hezitančních zvuků, které jsme otekvávali ve spontánních, nepřipravených projevech. Výskyt těchto rušivých zvuků byl velmi sporadický. Co se týče implicitní výslovnosti souhlásek, zaznamenali jsme pouze nedbalou výslovnost slova vlastního *ó vlasn*. Nejvýraznějším rysem nedbalosti, který jsme zaznamenali, je zjednodušování souhláskových skupin neurčitých zájmenů *n jaký, n jaká, n jakých, n jaké*. Uvádíme příklady, aby bylo zřejmé, jaké chyby se dopouští: *áká (n jaká) hranice, áký (n jaký) as, akých (n jakých) informací, ákou (n jakou) dohodou*. Tato nedbalá výslovnost nás velmi překvapila, jelikož i výslovnosti hlásek se téměř vždy drží pravidel spisovné výslovnosti. Protetické v, diftongizace i útlčení samohlásek je Moravcovi cizí.

11.2 Lexikální rovina

Moravec ve svých promluvách používá převážně slova neutrální. Vzhledem k probíraným tématům se ale objevují i slova, která v kodifikacích příručkách nenajdeme. Nejčastěji se jedná o odborné výrazy, termíny, ustálená spojení, zkratková a cizí slova. Cizí slova dle našeho názoru mnohdy nadužívá a pro laické publikum tedy některá z promluv obsahující větší počet těchto slov mohou být do značné míry nesrozumitelná. Výplňkových slov, která dříve zmínil moderátor i používali ve svých projevech, dá se říci velmi málo, Moravec tak často nepoužívá. Jediná výplňková slova, která jsme zaznamenali a která dle kladnějším a pozornějším zkoumáním, byla slova vlastní a takřka, která nepřesobila nijak rušivě, zřejmě díky malé četnosti výskytu, jak u nás jsme poznamenali výše. Zaregistrovali

jsme i obecný výskyt frazeologismů, metafor a obrazných pojmenování, z nichž některé uvádíme na příkladech *í to byste považovala, tu-li mezi ádky, za optimistický scénář?, í že je to bod, p es který vlak nejede?, Co je to te , když p edtím to bylo italské manželství?*

11.3 Morfologická rovina

Z hlediska morfologického neshledáváme žádné problémy proti normě spisovného jazyka. Konstatujeme, že jsme nezaznamenali žádné chybné utvoření koncovky *ó ej* u přídatných jmen, zájmen ani sloves. Ani u podstatných jmen jsme nezaznamenali chybné tvoření koncovek. Je třeba říci, že Moravec nemá problém s dodržováním gramatické shody podmětu s přísudkem.

11.4 Syntaktická rovina

Ani u syntaktické stránky jazykového projevu moderátora Václava Moravce neshledáváme žádné větší chyby a hodnotíme ho tedy z tohoto hlediska jako v pořádku. Objevili jsme nedokončené výpovědi i výskyt elips, což ovšem nebránilo porozumění a celkovému pochopení výpovědi. Opakování slov i slovních spojení, které považujeme za určité syntaktické specifikum mluvených projevů, se Moravec ve většině svých promluv vyhýbá. Při kladení otázek je velmi asertivní, usiluje o odpověď na jasně formulovanou otázku, i když host odbočuje a snaží se vyhnout odpovědi. Vrací-li se k tématu, velmi často ve svých otázkách používá slovo i slovní spojení *pokejte a no pokejte - Pokejte, vy to te budete tak vyjmenovávatí , No pokejte, kdybychom se bavili o těch v cechí*. Za kontaktového prostředek v jeho promluvách považujeme slovo *promi te*, kterým jakoby hostovi zdvořile sděloval, že nemá pravdu. Např.: *O tom se ale v koalici smlouva nepíše, promi te, vy zase spojíte dvě věci , Promi te, kdybyste vy p ebíral roli moderátoraí , Nejsou pro prezidenta, promi te.*

11.5 Shrnutí

Projev Václava Moravce působí po všech stránkách velmi profesionálně. Jeličkovi je po ad vysílán v tzv. zájmovém rádiu, o ekávali jsme mnohdy nespisovných výraz , ve srovnání s po adem, který se vysílá v rádiu ve ejnoprávním. Na-e o ekávání se ov-em nenaplnilo. Moravec mluví tém vřdy spisovnou e-tinou, s níž umí velmi dobře zacházet. Projevy nep sobí strojen , naopak velmi p irožen n ó jeho reakce na repliky host jsou nadmíru bystré a mnohdy i velmi vtipné. Ani ob asný výskyt hezita níh zvuk jsme v jeho p ípad nevnímali jako ru-ivý prvek, který by ubíral na celkové srozumitelnosti a úrovni projevu. Formulace otázek, která také neodmysliteln souvisí s celkovou srozumitelností, je velmi jasná a z etelná. Ani v p ípadech, kdy p echází od tené promluvy k té spontánní (nap . reaguje na promluvu hosta), se nesetkáváme se zdlouhavými formulacemi proloženými hezita ními zvuky, jak tomu bylo u Veselovského. Celková úroveň jazykového vyjád ování je tedy dle našeho názoru na velmi vysoké úrovni, což p ípisujeme jeho dlouholetým moderátorským zkušenostem v takovýchto typech publicistických po ad .

12 Závěr

V této práci jsme se zabývali analýzou jazykových projevů moderátorů Heleny Těškové, Martina Veselovského a Václava Moravce. V nich jsme zmínili moderují nebo ve sledované době moderovali stejný typ pořadu, konkrétně publicistické Impulsy Václava Moravce a Dvacet minut Radiožurnálu. Domníváme se, že výběr moderátorů se ukázal jako správný, jelikož jsme na každém z nich mohli demonstrovat určitě specifické chyby a zvláštnosti, které jsou charakteristické pro mluvené projevy.

Z hlediska jazykového jsme se zaměřili na krácení a dloužení samohlásek, což je jev patrný u všech moderátorů. Dále na implicitní výslovnost souhlásek a výskyt hezitationních zvuků, jež se moderátoři, i když každý v jiné míře, rovněž nevyhnuli. Z analýzy lexikální roviny jsme zjistili, že moderátoři používají většinou slova neutrální, ale nevyhnou se ani slovo s určitými specifickými příznaky. Tyto výrazy ovšem nelze považovat za chyby, jelikož jejich výskyt má upoutat pozornost posluchače a ovlivnit jazykový projev, který by byl jinak mdlý. U morfologické stránky máme s jistotou říci, že u všech tří moderátorů jsme zaznamenali pouze minimum chyb. Tvorbě koncovek podstatných, přídavných jmen, zájmen a sloves bylo ve velké většině případů věnováno. Z hlediska syntaktického jsme se zaměřili na výskyt odchylek a zvláštností v této stavbě. Objevíme neukončené výpovědi a elipsy, které nepovažujeme za syntaktické chyby a nijak nám nebránily ve srozumitelnosti a v celkovém pochopení výpovědi. Kontaktní prostědky a vsuvky, pokud jich bylo užitko v prvním množství, nepůsobily nijak rušivě.

Jelikož se pořad Dvacet minut Radiožurnálu vysílá ve veřejném médiu, očekávali jsme, že samozřejmostí bude vyjadřování spisovné a kultivované. Jak je ale zřejmé, ani v veřejném médiu nám vždy nemusí záležet na všech hlediscích kultivovaný projev, jak jsme ho definovali výše, což je patrné zejména u Heleny Těškové. Naopak u Impulsů Václava Moravce, které jsou vysílány soukromým rádiem, jsme předpokládali, že projev bude uvolněnější a méně spisovný. Tato domněnka se nenaplnila a Moravcovo vyjadřování bylo až

na pár výjimek po všech stránkách kultivované a působilo na nás velmi profesionálně, jak už bylo několikrát zmíněno výše. Po pečlivém prozkoumání materiálu, který jsme měli k dispozici, lze dle našeho názoru považovat za celkově nejlepší projev Václava Moravce, dále Martina Veselovského a nakonec Heleny Tůlcové.

13 Seznam poufíté literatury

BUCHTOVÁ, Boflena. Rétorika. 2. aktual. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3031-8

BURTON, Graeme ó JIRÁK, Jan. Úvod do studia médií. 1.vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6

CVR EK Václav a kolektiv autor . Mluvnice sou asné e-tiny: Jak se mluví a pí-e. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1743-5

ECHOVÁ, Marie a kol. e-tina, e a jazyk. 2.p eprac.vyd. Praha: ISV, 2000. ISBN 80-85866-57-9

ECHOVÁ, Marie a kol. Sou asná eská stylistika. 1.vyd. Praha: ISV, 2003. ISBN 80-86642-00-3

ERNÝ, Ji í. Úvod do studia jazyka. 1.vyd. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 80-85839-24-5

DANETTM Franti-ek. Kultura a struktura eského jazyka. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova. Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1648-3

FILIPEC, Josef a kol. Slovník spisovné e-tiny pro -kolu a ve ejnost. 4.vyd. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-1446-7

GREPL, Miroslav. P íru ní mluvnice e-tiny. 2.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5

HRONEK, Ji í. Obecná e-tina. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1972.

H RKOVÁ, Ji ina. eská výslovnostní norma. 1.vyd. Praha: Scientia, spol. s r. o., pedagogické nakladatelství, 1995. ISBN 80-85827-93-X

JETTMUTOVÁ Eva a kol. Od mikrofonu k poslucha m: z osmi desetiletí eského rozhlasu. 1.vyd. Praha: eský rozhlas, 2003. ISBN 80-86762-009

JIRÁK, Jan ó KÖPPLOVÁ, Barbora. Média a spole nost. 2.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4

KRAUS, Ji í. Rétorika a e ová kultura. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova. Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0898-7

KRAUS, J.: Jazyk v prom nách komunika ních médií. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3

LOTKO, Edvard. Kapitoly ze současné rétoriky. 3.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009 ISBN 978-80-244-2309-8

MAŤKOVÁ, Marie. Rétorika. 3.vyd. Praha: Professional publishing, 2002. ISBN 80-86419-31-2

NEBESKÁ, Iva. Jazyk, norma, spisovnost. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-144-7

OSVALDOVÁ, Barbora, KOPÁČEK, Radim a kol. Rozhovory o interview. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova. Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1618-6

OSVALDOVÁ, Barbora - HALADA, Jan a kolektiv: Praktická encyklopedie flur-
nalistiky. Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-108-6

PALKOVÁ, Zdena. Fonetika a fonologie češtiny. 1.vyd. Praha: Univerzita Karlova. Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-843-1

Spisovná čeština a jazyková kultura 1993. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 1995. ISBN 80-85899-02-7

K diferenciaci současného mluveného jazyka: sborník prací z mezinárodní vědecké konference. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity, 1995. ISBN 80-7024-438-9

Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov. 3. dopl. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 978-80-7345-198-1.

KRAUS, Jan a kolektiv autor : Nový akademický slovník cizích slov. Praha, Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1415-3

Kolektiv autor : Encyklopedický slovník češtiny. Praha: Lidové noviny. 2002. ISBN 80-7106-484-X

CVR EK, Václav. *Spisovnost a její zdroje*. Slovo a slovesnost: časopis pro otázky teorie a kultury jazyka. 2006, roč. 67, č. 1, s. 46-60. ISSN 0037-7031

MEJRKOVÁ, Světlana. *Televizní interview a jiné duely. Mediální dialog jako fenomén veřejného projevu*. Slovo a slovesnost, 1999, roč. 60, č. 4, s. 247-267 ISSN 0037-7031

KOPE NÝ, František. Spisovný jazyk a jeho forma hovorová. *Na-e e* , 1949, ro . 33, . 2, s. 14-22.

MÜLLEROVÁ, Olga. *Úlohy moderátora v rozhlasovém diskusním pořadu Radioforum*. Na-e e , 1999, ro . 82, . 4, s. 169-183. ISSN 0027-8203

HAVRÁNEK, Bohuslav. K funk nímu rozvrstvení spisovného jazyka. In. Studie o spisovném jazyce. Praha: SAV, 1963. s. 60-68.

HALLER, Ji í. Spisovná e-tina a jazyková kultura II. *Na-e e* , 1933, ro . 17, .3, s. 11-20